

КЕЙС

ПЕРЕТВОРЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ

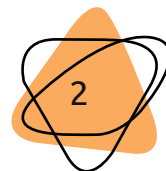

REHERIT

← ПРОЕКТ ФІНАНСУЄТЬСЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

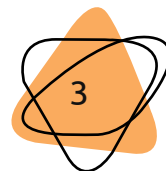

Кейс «Перетворення індустриальної спадщини» підготовлений для проєкту «ReHERIT: спільна відповідальність за спільну спадщину», що реалізується з 2018 до 2020 року.

Проєкт спрямовано на переосмислення, актуалізацію та розвиток потенціалу культурної спадщини Умані, Львова та інших міст Центральної та Західної України.

Метою проєкту є робота з потенціалом культурної спадщини для економічного, туристичного, культурного та освітнього розвитку міст, налагодження комунікації між органами влади, неурядовими організаціями, місцевими жителями.

Проєкт передбачає підготовку низки аналітичних досліджень щодо ефективного управління місцевою культурною спадщиною у форматі рекомендацій, кейсів та білих книг.

Зниження промислового виробництва та зростання сервісної економіки змушують цілі регіони економічно перепрофільовуватися. Підприємства закриваються, проте вони фізично нікуди не зникають, а тому можуть стати цінним активом як індустріальна культурна спадщина.

Цифрова революція, що почалася у середині минулого століття і триває досі, змінила те, як люди працюють, спілкуються, творять культуру, загалом усталений суспільний устрій. Саме вона стала поштовхом до розвитку так званого постіндустріального суспільства. Деніел Белл (автор концепції постіндустріального суспільства) [зазначає](#), що економіка у таких умовах стає сервісною: базується не на матеріальному виробництві, а на створенні послуг, інновацій, проведенні досліджень, на розвитку освіти й просвітництва.

Постіндустріальне суспільство загалом означає, що матеріальна й технічна база промисловості стає менш затребуваною, проте вона нікуди не зникає, натомість перетворюється на індустріальну спадщину – різноманітні об'єкти промисловості, що вже втратили своє пряме призначення, проте досі є важливим ресурсом, який можна використати в інший спосіб. Сюди [відносять](#) усю соціальну та матеріальну культуру, пов'язану з промисловістю й фабрично-заводським виробництвом: шахти, кар'єри, виробничі й переробні підприємства, енергетичні об'єкти тощо.

Такий перехід від виробничої до сервісної економіки є викликом для промислових мономіст і монорегіонів, які виникли навколо великих підприємств і функціонували тільки тому, що ці підприємства працювали. Коли ці фабрики та заводи припиняють працювати, у мономіст є тільки два варіанти виживання: потроху занепадати (зникнення) або перепрофільовуватися (розвиток).

Наприклад, німецький регіон Рур, колись промисловий центр усієї країни, пішов саме другим шляхом. Перші поселення на території Рурського краю з'явилися ще за середньовіччя, проте стрімкий розвиток видобувної та сталеливарної галузі почався під час індустріалізації XIX століття. Саме через таку спеціалізацію регіону його нерідко порівнюють з українським Донбасом. Рурський регіон відіграв надзвичайно важливу роль у повоєнній відбудові країни та відновленні добувної галузі у Європі загалом.

У середині XX століття рентабельність важкої промисловості та видобування почала [знижуватися](#). Як наслідок, регіон почав поступово занепадати економічно та соціально, шахти й підприємства стали дотаційними. Крім цього, він був екологічно забрудненим підприємствами важкої промисловості, а річка Емшер – головна водна артерія регіону – перетворилася фактично на стічну канаву. Промислове виробництво вирішили згорнути, адже воно стало нерентабельним.

Німецький уряд вирішив трансформувати регіон – важку промисловість у ньому згорнути й перепрофільувати на сферу послуг та зелену енергетику. Загалом для

перетворення Рурського регіону уряд [виділив](#) 4,5 млрд євро. У 2018 році тут нарешті [закрили](#) дві останні шахти. На початку процесу перетворення регіону частка зайнятих у сфері послуг була на рівні 40%. Тепер три четверті мешканців працюють у сервісній економіці.

1989 року в Рурі запрацювала Міжнародна будівельна виставка «Емшер Парк», яка мала на меті знайти шляхи урбаністичного та економічного перетворення регіону. Її гасло: «Майстерня майбутнього в старих промислових зонах», адже виставка мала на меті створити нову ідентичність для всього краю, яка базувалася б на його індустриальній спадщині. За десять років тут реалізували понад сто проєктів, а обсяг інвестицій сягнув 2,5 млрд євро. У регіоні створили мережу природних ландшафтних парків, щоб привабити туристів. А в приміщеннях старих шахт та заводів облаштували офіси, культурні й креативні простори, мистецькі кластери.

Газометр Обергаузен (Gasometer Oberhausen) – один з найвідоміших перетворених об'єктів регіону. Колись цей газгольдер був найбільшим у Європі: його висота сягає 117,5 м, а діаметр – 67,5 м. Під час будівельної виставки об'єкт перебудували на [найбільшу](#) виставкову залу Європи. Зараз він перебуває під охороною ЮНЕСКО як пам'ятка індустриальної культури.

Інший об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО – шахта Цольверейн (Zeche Zollverein), найбільша у регіоні. Її перетворили на центр промислового дизайну, креативності та відпочинку.

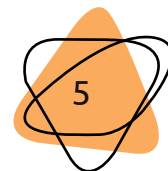
Важливо, що індустриальну спадщину не відкинули: вона стала базою для формування нової ідентифікації регіону. Тут, до прикладу, розташований всесвітньовідомий музей промислового дизайну Red Dot, де експонуються розробки переможців однойменної премії Red Dot Design Award.

Поки ж що у Списку спадщини ЮНЕСКО небагато об'єктів промислової спадщини, і фахівці організації зазначають, що ця категорія є менш представленою, ніж інші. У Японії є [Фабрика в Томіоці](#) та об'єкти промислової революції періоду [Мейдзі](#), в Норвегії – об'єкти промислової спадщини у [Рьукані-Нутоддені](#). Мічиганський технологічний університет нещодавно [запустив](#) магістерську й докторську програми з промислової спадщини та археології. Ці програми міждисциплінарні: включають напрями антропології, географії, історії, політології та соціології. Крім цього, студенти вчать поєднувати інструменти геопросторового та статистичного аналізу, етнографічних досліджень.

Фото: Олександр Островський, Wikimedia

Газометр Обергаузен

За підтримки Європейського Союзу з'явився проєкт [ERIH](#) (European Route of Industrial Heritage), який допомагає створювати туристичні маршрути об'єктами індустріальної спадщини та музеями у країнах Європи та Східного партнерства. На інтерактивній мапі сайту вже можна знати 15 об'єктів в Україні, дев'ять з яких на північному сході країни.

Причин, чому індустріальні райони, у тому числі й українські, найімовірніше будуть змушені перепрофільовуватися, декілька. По-перше, промислове виробництво [знижується](#). А це означає, що в районах, де найбільше сконцентрована важка й видобувна промисловість, щонайменше буде скорочуватися виробництво. Своєю чергою, це спричинить появу великої кількості не функціонуючих будівель. Водночас зростає сервісна економіка, яка потребує офісних приміщень для компаній.

По-друге, є загальний консенсус щодо переходу на відновлювальні джерела енергії, тому традиційні, такі як вугілля, газ і нафта, ставатимуть менш затребуваними. Паризькі угоди 2015 року [регламентують](#) зниження викидів вуглецю та перехід на відновлювані джерела енергії. Тому такі енергетично затратні промислові райони, як Рурський чи Донбас, повинні розробити план перетворення й почати відходити від виробництва й використання традиційних джерел енергії.

По-третє, перетворення таких районів на місця індустріальної спадщини є способом переосмислення власної ідентичності. Для України це означає поступовий перехід до рефлексування над радянською спадщиною, адже промисловість півдня та сходу з'явилася саме під час перебування цих територій у складі СРСР. Про радянську спадщину воліють мовчати, адже вона асоціюється з тоталітарним режимом. Попри те, це велика частина історії сучасної України, яка потребує обговорення, рефлексій та обдумування того, як ці території можна вписати в сучасний розвиток країни.

Для України виклик перетворення міст з індустріальних на постіндустріальні є особливо важливим, адже більшість підприємств на південному сході країни вже сьогодні або закриваються, або зменшують виробництво, або ж потребують реформування через негативний вплив на екологію. Втім, це не означає, що всі підприємства треба закрити, зруйнувати чи перетворити на офіси. Індустріальна спадщина цих регіонів може стати цінним ресурсом і для розвитку туризму, і для сервісних компаній. Важливо якісно інтерпретувати цю індустріальну спадщину, адже вона й надалі буде невід'ємною частиною цих регіонів, тому нова інфраструктура й концепція розвитку регіонів та міст повинна органічно її в себе вписати.

Перетворення Рурського регіону є хорошим прикладом та моделлю для запозичення. Така індустріальна спадщина є в кожній країні, і її ставатиме тільки більше. Тому слід шукати способів та підходів до того, щоб використовувати промислову спадщину як цінний культурний актив, який, з одного боку, забезпечить гідний рівень життя для мешканців мономіст та монорегіонів, а, з другого боку, впише країну у світовий культурний контекст.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ:

Володимир Куліков, Ірина Склокіна. Промислові мономіста: риси, історія, обриси майбутнього, <http://www.historians.in.ua/index.php/en/novi-knizhki/2435-volodimir-kulikov-irina-sklokina-promislovi-monomista-risi-istoriya-obrisi-majbutnogo>

Daniel Bell. Post-Industrial Society, <https://www.os3.nl/media/2011-2012/daniel-bell-the-coming-of-post-industrial-society.pdf>

What Do We Mean by 'Industrial' Heritage?, <https://historicengland.org.uk/advice/heritage-at-risk/industrial-heritage/how-are-we-classifying-industrial/>

Back to the Future. Як депресивному промисловому регіону використати індустріальну спадщину на свою користь, зробивши ривок у майбутнє?, <https://dt.ua/macrolevel/back-to-the-future-yak-depresivnomu-promislovomu-regionu-vikoristati-industrialnu-spadschinu-na-svoyu-korist-zrobivshi-rivok-u-maybutnye-242972.html>

Як Рур перетворюється з вугільного на мистецький регіон, <https://www.dw.com/uk/%D1%8F%D0%BA-%D1%80%D1%83%D1%80-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8E%D1%94%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F-%D0%B7-%D0%B2%D1%83%D0%B3%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD/a-43658439>

Як головний шахтарський район Європи – Рур – став зразковою «зеленою» зоною, <https://ecotown.com.ua/news/YAk-holovnyy-shakhtarskyy-rayon-YEvropy-Rur-stav-zrazkovoyu-zelenoyu-zonoyu/>

Перепрофілювання промислових споруд в Рурі: мистецтво замість вугілля, <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/dos/psu/20680676.html>

Economy in a Nutshell: Manufacturing in Recession. Services Booming, <https://www.nytimes.com/2020/01/10/upshot/economy-in-a-nutshell-manufacturing-in-recession-services-booming.html/>

Паризька угода, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61

European Route of Industrial Heritage, <https://www.erih.net/>